

Prof. Jeffrey D. Sachs

Jeffrey D. Sachs Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma, Sağlık Politikaları ve Yönetimi Profesörü ve Yeryüzü Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı'nın da direktörüdür.

Amerikalılar, Kaşıkçı cinayeti üzerine haklı olarak dehşete düştü. Ancak kendi hükümetlerinin kanlı yöntemleri de bundan belki biraz farklı. Devlet destekli cinayetlerin yaygınlığı cinayeti kabul edilebilir olarak görmek için asla bir mazeret değildir.

Katil politikacılar

1 170 yılında II. Henry İngiliz kilisesinin başpiskoposu Thomas Becket'in öldürülmesini sağlamak için şu soruyu sordu: "Beni bu işgüzar papazdan kurtaracak kimse yok mu?" Harvard'lı büyük sosyologlar Pitirim Sorokin ve Walter Lunden'in başlıca eserleri olan *Power and Morality*'de (Güç ve Ahlak) istatistiksel ayrıntılarıyla belgedikleri üzere, çağlar boyunca tüm dünyadaki devlet başkanları ve prensler ya cinayet işlediler ya da cinayete ortak oldular. Bu sosyologların önemli bulgularından biri de iktidar gruplarının davranışlarının suça ve ahlak dışı davranmaya, yönettikleri kişilerin davranışlarından daha eğilimli olduğudur.

Hüküm süren kişilerin en sevdiği şey ise reddedilebilirliktir. Ancak Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın kendi hükümeti tarafından öldürülmesi, İngiltere'de yaşayan eski Rus ajanının zehirlenmesi ve Interpol Başkanı Meng Hongwei'nin Çin'de idam edilmiş olabileceğine dair dedikodular ile perde her zamankinden biraz daha fazla aralandı. Riyad, Moskova ve hatta Pekin'deki siyasi sınıf, ölümcül yöntemlerini gizlemek için büyük çaba harcıyor.

Ancak kimse burada kendini üstün görmesin. Amerikan başkanlarının uzunca bir cinayet geçmişi var ki bu iktidarda olan Donald Trump'ı pek de rahatsız eden bir şey değil çünkü kendisinin en sevdiği eski Amerikan başkanı soğukkanlı bir katil olan, köle çalıştıran ve Amerikan yerlilerine etnik temizleme yapan Andrew Jackson. Hiroşima'ya atom bombası atmak ise Harry Truman'ı Japonya'yı işgal etmenin olası büyük maliyetinden kurtardı. Ancak Nagazaki'ye atılan ikinci atom bombası kesinlikle affedilemezdi ve yolundan sapan bürokratik bir ivmeyle gerçekleşti: Anlaşılan, bombalama Truman'ın açık emri olmadan yapıldı.

CIA sadece bir kez hesap verdi

1947 yılından bu yana başkanlığın karıştığı cinayetlerin reddedilebilirliği, Amerikan başkanları için gizli bir ordu (hatta bazen ölüm taburu) olarak görev yapan CIA tarafından daha kolay hale getirildi. Neredeyse kimse tarafından kontrol edilmeyen ve işlediği sayısız suikastler nedeniyle hesap verme zorunluluğu olmayan CIA, tüm dünyada meydana gelen cinayetlere ve kargaşalara hep taraf oldu.

Kesin olarak kanıtlanmamakla birlikte, BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld'e CIA'in suikast düzenlemiş olması bile mümkün.

CIA şimdiye kadar yalnızca bir kez halka hesap verdi: Frank Kilisesi'nin

Trump yönetimindeki ABD, neredeyse hiçbir duyarlılık ve gözetim göstermeden ya da Kongre veya halka karşı herhangi bir sorumluluk duymadan Suudi Arabistan'a bomba ve gelişmiş silahlar satarak, Arabistan'ın Yemen'de yaptığı toplu katliamların suç ortağı oldu. Medyanın gözünden uzakta işlenen cinayetler artık neredeyse cinayetten sayılmıyor.

başkanlık ettiği 1975 ABD Senatosu duruşması. CIA, o zamandan beri herhangi bir şekilde yaptıklarından sorumlu tutulmadan veya eylemleri için yetki veren başkanlara hesap vermeden şiddet dolu ve ölümle sonuçlanan yöntemlerine devam etti.

Başkanların talimat verdiği birçok toplu katliamda bildiğimiz bu ordu yer alıyor. Lyndon Johnson, Kuzey Vietnamlıların Tonkin Körfezi'ne saldırması (böyle bir şey asla olmadı) bahanesiyle ABD'nin Vietnam'a yaptığı askeri müdahalenin dozunu artırdı. Richard Nixon ise daha da ileri gitti: Vietnam, Kamboçya ve Laos'a halı bombardımanı düzenleyerek, Sovyetler Birliği'ne her şeyi yapabilecek kaçık bir lider olduğu korkusunu aşlamak istedi (Nixon'un "deli adam teorisini" uygulama isteği belki de deliliğini ispat eden kanıttır). Sonuçta, Hindin'de meydana gelen Johnson-Nixon Amerikan savaşı milyonlarca masum insanın hayatına mal oldu. Gerçek bir hesap verme asla gerçekleşmedi, belki de tam tersi: ABD kuvvetlerinin daha sonraki toplu katliamları buna çok sayıda örnek olarak gösterilebilir.

George W. Bush döneminde Irak'ta yapılan toplu katliamlar elbette daha iyi hatırlanır çünkü ABD'nin orada başlattığı savaş TV'de yayınlandı. Sözde medeni bir ülke, bir başka ülkenin hükümetini tamamen asılsız iddialarla devirmek için "şok ve dehşet" yöntemini kullandı. Sonuç olarak yüz binlerce Irak vatandaşı hayatını kaybetti.

Sonu gelmeyen bir şiddet

Barack Obama ise çok yumuşak bir tavır sergilediği için sağcılar tarafından şiddetle eleştirildi ancak o da bir hayli yüksek ölü sayısına ulaştı. Obama yönetimi, sadece teröristleri değil, aynı zamanda masum insanları ve Amerika'nın Müslüman ülkelerde yürüttüğü kanlı savaşlara karşı çıkan ABD'li vatandaşları da öldüren insansız hava aracı saldırılarını arka arkaya onayladı. Suriye hükümetini devirme konusunda Suudi Arabistan ile işbirliği yapması için CIA'e yetki veren başkanlık kararını imzaladı. Bu "gizli" operasyon (New York Times'ın kibar sayfalarında pek tartışılmadı) yüz binlerce sivilin ölümüyle ve milyonlarca kişinin evlerinden olmasıyla sonuçlanan bitmek bilmeyen bir iç savaşa yol açtı.

Libya lideri Muammer Kaddafi'yi devirmek için NATO'ya ait hava kuvvetlerini kullandı. Bu da başarısız bir devletle ve sonu gelmeyen bir şiddetle sonuçlandı.

Trump yönetimindeki ABD, neredeyse hiçbir duyarlılık ve

gözetim göstermeden ya da Kongre'ye veya halka karşı herhangi bir sorumluluk duymadan Suudi Arabistan'a bomba ve gelişmiş silahlar satarak, Arabistan'ın Yemen'de yaptığı toplu katliamların (çocuklar da dahil) suç ortağı oldu. Medyanın gözünden uzakta işlenen cinayetler artık neredeyse cinayetten sayılmıyor.

Kaşıkçı cinayetinde olduğu gibi, perde aralandığında kısa bir an için de olsa dünyayı olduğu gibi gördük. Bir Washington Post köşe yazarı Amerika'nın yakın "müttefiki" tarafından acımasızca öldürüldü ve bedeni parçalara ayrıldı. Amerika, İsrail ve Suudi Arabistan'ın, İran'ın küresel terörizmin merkezi olduğuna dair büyük yalanı (veriler aksini iddia ediyor), Kaşıkçı'nın tüyler ürperen ölümünün utanç verici bir şekilde ortaya çıkmasıyla açıkça tehdit ediliyor. Görünürde operasyonun talimatını veren Velihaht Prens Muhammed bin Selman olayı "araştırmakla" görevlendirildi; beklendiği üzere birkaç kıdemli Suudi memur ve aralıksız yalanlar konusunda usta olan Trump, bu hain operasyonla ilgili resmi Suudi masallarını papağan gibi tekrar ediyor.

Amerikalılar dehşete düştü

ABD, anayasal bir demokrasi olmaktan dolayı gurur duyuyor ancak söz konusu dış politika olduğunda, başkanın bir despottan çok az farkı var. Trump, Kongre'ye pek de danışmadan ABD'nin Orta Menzilli Nükleer Güç Antlaşması'ndan çekildiğini açıkladı.

Siyasal bilimciler aşağıdaki hipotezi test etmelidir: Parlamentolar ve başbakanlardan ziyade başkanların (ABD'de olduğu gibi) ve anayasal olmayan monarşilerin (Suudi Arabistan'da olduğu gibi) yönettiği ülkeler, kanlı siyasetlere karşı özellikle savunmasızdır. Parlamentolar hiçbir kısıtlama garantisi vermezler fakat ABD ve Suudi Arabistan'da olduğu gibi dış politikayı tek bir kişinin yönetmesi büyük çapta kan dökülmesini neredeyse garanti eder.

Amerikalılar, Kaşıkçı cinayeti üzerine haklı olarak dehşete düştü. Ancak kendi hükümetlerinin kanlı yöntemleri de bundan belki biraz farklı. Devlet destekli cinayetlerin yaygınlığı, cinayeti kabul edilebilir olarak görmek için asla bir mazeret değildir. Bunun yerine, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Beyannameyi de dahil olmak üzere, iktidarı katı anayasal kısıtlamalara ve özellikle de uluslararası hukuka tabi tutmak için bir gerektir. Bu, şiddete başvurma hakkının hepimizin sonu olabileceği bir dünyada hayatta kalmamız ve güvenliğimiz için tek gerçek umudumuzdur.